

Från ett pedagogiskt läge till ett annat

-En studie om invandrade elever som nyligen
slussats ut i vanlig klass.

Av: Sara Andersson

Abstract

From one pedagogical situation to another -A case study of immigrant students who recently channeled into the regular classroom.

In this study, I have tried to find out how schools work with students with different background than Swedish, and not fully mastering the Swedish language, to enable them to take advantage of education on an equal basis with other children and thus achieve success in their schoolwork. The students have arrived in Sweden late in the school age and have recently channeled into the regular classroom. To find this out, I started from three issues.

What kind of approach does the teacher have on learning and knowledge?

How do students learn in a second language? What is important to learn?

What strategies / approaches are used by the teacher to provide necessary support so that this particular student would be able to understand the teaching and appreciate the subject matter?

Are special adjustments made? Are students taught their mother tongue? Is there any cooperation with the native language teacher and, if so, what is it like? What experience of working with children with Swedish as a second language has the teacher? Are there any other resources in school? Does the teacher know there pupil's prior knowledge?

How do teachers know what students have learned, taken advantage of the teaching?

Are there any instruments to check the student's knowledge or level?

The method used in this study is qualitative interviews with two teachers who work at different schools. The theoretical approach is Vygotskijs thoughts about the zone for the next development and bilingualism. The theoretical approach has been lodged against the empirical evidence and analyzed on the basis of previous research in the area. The results show that few adjustments are made in the schools surveyed. The pupils have good language development that can be explained by homogeneous schools. This gives little scope for students to speak their native language. None of the students study the native language and collaboration with mother tongue teachers barely appears.

Sökord: nyanlända elever, modersmål, svenska som andraspråk, integration

Inledning	5
"En skola för alla"	5
Syfte	6
Frågeställningar	7
Begrepp	8
Metod	9
Val av metod	9
Avgränsning	9
Upplägg	10
Metoddiskussion	11
Teori	13
Vygotskij	13
Zonen för den närmaste utvecklingen	13
Tvåspråkighet	14
Forskningsläge	16
Undersökning	19
Förberedelseklass	19
Lpo 94	20
Presentation av undersökta skolor, lärare och elever	21
Resultat av intervjuerna	23
Vilken syn på inläring och kunskap har läraren?	23
Hur lär sig elever på ett andraspråk?	23
Vad är viktigt att lära sig?	23
Analys	24
Vilka strategier/arbetsätt använder läraren sig av för att ge nödvändigt stöd så att just denna elev ska kunna förstå undervisningen och ta till sig ämnesinnehållet?	25
Görs några särskilda anpassningar i undervisningen?	25
Har eleven modersmålsundervisning?	26
Finns det något samarbete med modersmålsläraren och hur ser det, i så fall, ut?	26
Vilken erfarenhet av arbete med barn med svenska som andraspråk har läraren?	26
Finns annan resurs på skolan?	27
Känner läraren till elevens förkunskaper?	27
Analys	28
Hur tar läraren reda på vad eleven har lärt sig, fått ut av undervisningen?	32
Finns några mätinstrument för att kontrollera elevens kunskaps- eller språknivå?	32
Analys	33
Sammanfattning av resultat	35

Slutord _____ **36**

Käll- och Litteraturförteckning _____ **37**

Inledning

”En skola för alla”

När jag gick i årskurs nio fick vi plötsligt en ny flicka i klassen. Hon kom från Thailand och kunde i det närmaste inte ett ord på svenska. Trots detta skulle hon vara med vår klass i alla praktiska ämnen och även på vissa SO-timmar. Trots att jag förstod att tanken var att hon skulle lära sig svenska fortare om hon tillbringade tid med svensktalande elever kunde jag inte förstå hur lärarna skulle kunna sätta betyg på hennes prestationer. Det måste ha varit oerhört svårt för henne att ta till sig något av undervisningen med sådana begränsningar i språket. Jag minns att hon satt och log när vi pratade med henne, men också att hon aldrig kunde svara oss när vi ställde frågor till henne. Jag vet inte hur det gick för min thailändska klasskamrat senare i livet. Efter skolavslutningen har ingen i klassen haft kontakt med henne, men jag har flera gånger funderat på hur dessa nyanlända elevers integration i skolan fungerar och om detta sätt verkligen är det bästa. När jag började på lärarutbildningen fick jag ännu större anledning att fundera på detta.

I och med grundskolans genomförande 1962 har Sverige haft en ”en skola för alla”.¹ Lika länge har skolan utsatts för kritisk granskning huruvida det verkligen förhåller sig på det sättet. Under 60- och 70-talet riktades kritiken i första hand mot segregeringen av sociala klasser och skolan som en pedagogisk institution som gav preferens åt värderingar, normer, kommunikationssätt och språk som missgynnade de lägre samhällsskikten. På 80-talet, och även in på 90-talet, tog kritiken en ny inriktning och då var det könsperspektivet som stod i fokus. Frågorna har handlat om flickors högre betyg än pojkarnas, pojkarnas framträdande roll i klassrummet och de beskedliga flickorna samt en kvinnlig dominans i lärarkåren. Under senare år har ytterligare en aspekt uppmärksammas och diskuterats vida. Det är det etniska perspektivet. Varje år kommer nya barn till Sverige från olika delar av världen med olika språk och kulturer i sitt bagage. Dessa barn ska också ha tillgång till ”en skola för alla” på lika villkor som andra barn. Trots detta är det många av dem som misslyckas och går ut grundskolan med otillräckliga betyg och med en oviss framtid till mötes. Dåliga kunskaper i det svenska språket har lyfts fram som en understrykande orsak till de dåliga studieresultaten hos invandrade elever.

¹ Tallberg-Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön*. Lund: Studentlitteratur. s 12

På lärarutbildningen var begreppet ”en skola för alla” ledande och hyllat. Undervisningen ska anpassas efter varje elev och ingen förbisåg vikten av att uppmärksamma och se varje enskild individ och anpassa undervisningen efter varje persons egna förutsättningar och förmåga. Samtidigt påtalades konstant problematiken med det ovan nämnda, det faktum att varje klass består av omkring 25-30 elever och vanligtvis bara en lärare. Hur ska en lärare kunna anpassa sin undervisning efter alla elevers olika sociala och kulturella bakgrund, kön, handikapp, förkunskaper och intressen? Hur ska en lärare kunna tillmötesgå alla olikheter och ändå kunna behålla och känna igen sin egen identitet? Intresset för hur denna fråga ska kunna uppfyllas i praktiken har alltid intresserat mig. Då jag upplever att jag inte fått tillräckligt tillfredsställande svar på denna problematik under min utbildningstid har jag tagit fasta på detta när jag genom denna uppsats fått möjlighet att fördjupa mig inom ett valfritt område. Inom kort kommer jag att vara klar med min lärarutbildning och då vill jag ha kunskap och redskap för att förverkliga begreppet ”en skola för alla”. Det är mitt mål. Således har jag i denna studie valt att närmare granska det etniska perspektivet eftersom det var genom min thailändska klasskamrat som jag först kom i kontakt med problematiken, men också eftersom jag upplevt detta perspektiv som mest utmanande under mina skolerfarenheter. Sverige har blivit ett mångkulturellt samhälle som speglas även i skolan. Antalet elever med utländsk bakgrund ökar och dessa ligger på olika utvecklingsnivåer inom det svenska språket. Vad kan jag göra som lärare för att, på ett inspirerande och lukrativt sätt, stötta mina elever?

Syfte

I USA har James Banks, föreståndare för centrum för mångkulturell pedagogik vid universitetet Washington, Seattle, delat in mångkulturell undervisning i tre inriktningar och strategier². Den första är Läro- och kursplaneinriktning där man bör se till att det mångkulturella perspektivet finns med som mål för undervisningen. Det andra är resultatnriktning där man ska finna strategier och arbetssätt som möjliggör för elever med invandrarbakgrund att ta del av undervisningen på samma villkor och lika framgångsrikt som andra elever. Den sista inriktningen är intergruppsinläring som avser att hos studenter utveckla positiva attityder till och värderingar om olika etniska grupper. Den första och den sista inriktningen har varit central i den mångkulturella undervisningen i Sverige till skillnad från den resultatnriktade som fortfarande är relativt utforskad³. Av den anledningen har jag

² Lahdenperä, P. (1997). *Invandrarbakgrund eller skolsvårigheter? En textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrarbakgrund*. Stockholm: HLS Förlag. s 13

³ Lahdenperä 1997. s 14

valt att koncentrera mig på just denna inriktning och försöka ta reda på hur man i skolor arbetar med elever med annan bakgrund än svensk, och som inte till fullo behärskar det svenska språket, för att de ska kunna ta del av undervisningen på lika villkor som andra barn och därmed erhålla framgång i sitt skolarbete. Detta är syftet med denna uppsats. Det är följaktligen det praktiska arbetet i klassrummet som är avgörande för elever och mest intressant att undersöka då det kan skilja sig markant från det som står i styrdokument och de attityder som kan finnas hos lärarstudenter innan de kommit ut i arbete i skolans värld. Undervisande lärare får således representera de undersökta skolorna.

Frågeställningar

För att ta reda på mitt valda forskningsområde har jag fokuserat på följande tre övergripande frågeställningar med underfrågor. Dessa har även varit underlag vid de intervjuer med lärare som genomförts.

- ***Vilken syn på inläring och kunskap har läraren?***
Hur lär sig elever på ett andraspråk? Vad är viktigt att lära sig?
- ***Vilka strategier/arbetssätt använder läraren sig av för att ge nödvändigt stöd så att just denna elev ska kunna förstå undervisningen och ta till sig ämnesinnehållet?***
Görs några särskilda anpassningar i undervisningen? Har eleven modersmålsundervisning? Finns det något samarbete med modersmålsläraren och hur ser det, i så fall, ut? Vilken erfarenhet av arbete med barn med svenska som andraspråk har läraren? Finns annan resurs på skolan? Känner läraren till elevens förkunskaper?
- ***Hur tar läraren reda på vad eleven har lärt sig, fått ut av undervisningen?***
Finns några mätinstrument för att kontrollera elevens kunskaps- eller språknivå?

Begrepp

Nedan följer begrepp som förekommer i studien och när de fortsättningsvis används är det följande som avses:

Invandrade elever/nyanlända elever/andraspråkselever: Elever som är uppväxta i ett annat land, talar ett annat språk än svenska och som slussats ut i svenska skolor, på högstadiet, efter en kortare tid eller ingen tid alls i internationell/förberedande klass.

Modersmål: Individens första språk som lärts in i språkets naturliga miljö. Om två språk har lärts in parallellt talar man om två förstaspråk⁴.

Tvåspråkighet: När individen använder flera språk aktivt⁵.

Lärare: Lärare i denna studie avser behöriga grundskollärare som arbetar, eller har erfarenhet av, arbete med invandrade elever på högstadiet, men som inte är modersmållärare eller lärare i svenska som andraspråk i huvudsak.

Svenska2: En kurs/ett ämne i skolan för elever med svenska som andraspråk samt lärare som arbetar med dessa elever.

⁴ Einarsson, J. (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur. s 87

⁵ Einarsson 2004. s 87

Metod

Val av metod

Jag har valt en kvalitativ forskningsmetod i form utav intervjuer i denna studie. Några få personliga intervjuer ger mig möjlighet att ställa de frågor jag vill ha svar på och sedan få svaren utvecklade genom relevanta följdfrågor för att därmed kunna nå en djupare analys jämfört med vad jag skulle kunnat erhålla med en kvantitativ metod som exempelvis enkäter. En kvalitativ metod är därutöver mer tillräddig att använda när man vill finna kunskap om sådant som inte tidigare granskats i större utsträckning och som inriktar sig på social interaktion och förmedling av människors tolkningar⁶ vilket är vad undervisning handlar om.

Avgränsning

Integrationsverket hävdar att det tar omkring två år för en elev att behärska ett nytt språk i vardagssammanhang, men fem år eller mer att för att komma ikapp de infödda barnen och kunna följa skolans undervisning⁷. Invandrare elever som anländer till Sverige under de tidiga skolåren, låg- och mellanstadiet, har förhållandevis gott om tid att lära sig det svenska språket innan det är dags för dem att, i betyg, bedömas utifrån sina teoretiska kunskaper. De har likaledes mer tid innan de ska göra avgörande val inför gymnasieskolan. Det är av den anledningen inte aktuellt att, i denna studie, titta närmare på målgruppen för de lägre åldrarna utan här läggs istället fokus på de lärare som arbetar med elever som anländer till Sverige under grundskolans senare år och som inom kort kommer att erhålla dokumenterade betyg som kommer att följa eleven resten av livet. Arbete med invandrade elever i internationell/förberedande klass samt de lägre årskurserna i grundskolan har studerats i betydligt större omfattning än de senare åren. Bland annat i en liknande studie gjord våren 2010 vid Mälardalens högskola vilken jag kommer presentera i ett senare avsnitt. Med denna studie hoppas jag komplettera den befintliga forskningen i ämnet och tillföra ny kunskap kring skolornas, och med det lärarnas, arbete med invandrade elever på högstadiet.

Lärarna som deltagit i undersökningen är två till antal och de arbetar i olika skolor i Stockholm och Mälardalen. De är båda behöriga grundskollärare med erfarenhet av arbete

⁶ Sjöberg, K & Wästerfors, D. (2008). *Uppdrag forskning*. Stockholm: Liber AB. s 114

⁷ Axelsson, M; Lennartson-Hokkanen, I & Sellgren, M. (2002). *Den röda tråden. Utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning-målområde språkutveckling och skolresultat*. Stockholm: Språkinstitutet i Rinkeby. s 15

med elever som har svenska som andraspråk. Den formella utbildningen kring svenska som andraspråk och modersmål varierar dock. Genom att undersöka lärare på olika skolor i olika kommuner förväntar jag mig att finna större variationer i hur man arbetar med nyanlända elever eller elever som slussats ut i vanlig skola efter en kortare tid i internationell/förberedande klass. Avsikten är inte, i första hand, att göra jämförelser mellan olika skolor eller lärare utan snarare att få en bredare bild av hur lärare arbetar för att nå målet med ”en skola för alla”. Eftersom antalet medverkande i studien är limiterat kan jag emellertid inte framhålla att denna studie går på djupet och bredden vad gäller det undersökta området, utan är med större fördel en djupare analys av de undersökta lärarna och de skolor de är verksamma i. Det är likafullt alltid intressant att undersöka hur våra nyanlända elever ges förutsättningar till en lyckad skolgång i Sverige med tanke på att de är morgondagens vuxna som ska forma det svenska samhället.

Undersökningen omfattar företrädesvis aktiviteter och undervisningssituationer som sker i skolan med intervjuade lärare trots att det finns fler faktorer som påverkar elevers framgång i skolarbetet såsom föräldrars stöd och förutsättningar att hjälpa sina barn hemma. Detta är ett medvetet val för att begränsa studien, göra en djupare analys av ett begränsat område, hålla en röd tråd samt undvika splittring. Övrigt presenterat material läggs fram i informationssyfte och för att skapa en explicitare bild av eleverna som kan ge stöd till studiens slutliga analys – och diskussionsdel.

Upplägg

Jag hade, på ett tidigt stadium, klart för mig inom vilket område jag ville göra min undersökning och vidare vilka frågor som jag önskade få svar på. Frågeställningarna var således redan formulerade innan förarbetet till studien påbörjades. Det var ett omfattande arbete att läsa in sig på området, men eftersom riktlinjen var utpekad var det lätt att sortera ut den litteratur och de tidigare studier som var användbara och relevanta för denna analys och kassera resten. Att begagna Vygotskij som teoretisk bakgrund var given med tanke på hans betydande ställning gällandes tvåspråkighetsforskning, samspel mellan barn och vuxna samt undervisningsteoretiska perspektiv på skolämneshärläring.

Undersökningen har genomförts efter de etiska aspekter som presenteras av Stukát, det vill säga informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet⁸. De två informanterna har tillfrågats, antingen via telefon eller vid ett personligt möte, om de vill delta i studien. Ämnet och studiens syfte har introducerats utan att de direkta frågeställningarna avslöjats och informanterna har likaså blivit upplysta om att medverkan i studien är frivilligt, anonymt och möjligt att hoppa av utan förebråelse. Den information som framkommit kommer endast att användas i forskningssyfte.

Intervjuerna har ägt rum på respektive skola, i enskildhet för att undvika distraherande faktorer som kan påverka informantens koncentration eller tankebana. Denna miljö är dessutom trygg och bekväm för informanterna vilket kan ha medfört att informanterna känt sig mer avslappnade och villiga att delta än om intervjuerna skulle ägt rum på annan plats. Intervjuerna har med informanternas samtycke, under förutsättning att dessa är konfidentiella, spelats in för att underlätta fortsatt hantering och bearbetning av den givna informationen. För säkerhets skull fördes även anteckningar under samtalen utifall kvalitén på inspelningarna skulle visa sig vara bristfälliga. Varje intervju tog drygt 20 minuter och utgångsfrågorna var studiens frågeställningar. Vartefter intressant information togs upp kunde jag ställa öppna följdfrågor för att få lärarna att utveckla eller förklara närmare sina svar. Med utgångspunkt från det som framkommit under de inspelade intervjuerna har information som varit väsentligt för frågeställningarna nedtecknats och kompletterats med de handskrivna anteckningar som förts under samtalen. Dessa intervjuer har sedan sammanställts under frågeställningarnas huvudrubriker för särskild överskådlighet. Vidare har jag valt att analysera och diskutera den information som framkommit direkt efter varje frågeställning som alternativ till att sammanställa samtliga frågeställningar i en stor analys och diskussionsdel på slutet. Detta för att ytterligare tydliggöra vilka faktorer som belyses och därtill även för att undvika att någon intressant aspekt förbigås. I analysen kommer jag också ställa det empiriska materialet mot den teoretiska ansatsen samt den tidigare forskningen.

Metoddiskussion

Kvalitativa forskningsmetoder har kritiserats för sina begränsningar gällandes generaliserbarhet och tolkningsproblematik. Eftersom materialet att arbeta utifrån är begränsat är det inte möjligt att dra några allomfattande slutsatser. Detta gör inte denna studies resultat

⁸ Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur. s 131

mindre värdefullt utan det är alltså intressant att se hur enskilda skolor och lärare valt att ordna för nyanlända elever då varje elev är viktig och all organisation kring varje enskild elev är av betydelse om vi ska kunna tala om en skola för alla. Dessutom är studiens syfte inte att undersöka hur vanliga vissa uppfattningar och metoder är utan syftet är som alternativt att spegla skolor och lärares dagliga arbete med sina elever för att hjälpa eleverna att nå de uppsatta kunskapsmålen och ge dem goda utgångspunkter för ett fortsatt utvecklande lärande. Intervjuer som undersökningsmetod är lukrativt vid djupare analyser, men kan leda till att jag som tolkare av svaren själv väljer ut det som är viktigt och relevant för min studie eller det som bekräftar eller förkastar en eventuell outtalad hypotes. På så sätt finns en risk att jag förbiser eller försummar något som informanten i realiteten velat lyfta fram. Det kan vara så att man har som föresats att få fram vad informanten menat och vad denne avsett, men man misslyckas på grund av att man själv varit inställd på att finna specifika mönster eller riktningar. Då har det istället handlat om min egen tolkning snarare än informantens ursprungliga uppsåt. Eftersom mina frågeställningar varit formulerade vid ett tidigt stadium i denna studie och legat till grund för intervjuernas frågor är det inte osannolikt att studien, i viss utsträckning, kan ha varit styrd och hindrat en fullständigt öppen och förutsättningslöst ställningstagande. Samtidigt kan den egna förförståelsen i form utav tankar, känslor och erfarenheter hos tolkaren ses som en tillgång vid kvalitativa analyser⁹. Vidare föreligger alltid en risk att informanterna, omedvetet eller medvetet, förvrängt realiteten i sina svar av olika anledningar¹⁰. Det kan handla om att framstå i bättre dager eller att de inte känt sig tillräckligt trygga i intervjusammanhanget eller med mig som frågeställare. Jag har inte upplevt att informanterna saknat förtroende för mig och inte heller att de inte varit fullkomligt uppriktiga i sina svar. Den information som har delgetts mig har varit mycket givande och deras upplevelser och tolkningar är alltid intressanta oavsett vad som kommer fram. Samtalen har varit öppna och ägt rum i lärarnas invanda miljö i avsikt att minska spänningar och gynna spontana tankegångar.

⁹ Stukát 2005, s 32

¹⁰ Stukát 2005, s 128

Teori

Vygotskij

Lev Vygotskij (1896-1934) var en psykolog från forna Sovjet. Han utformade en teori om språket och tänkandets utveckling som fått stort inflytande på språkpsykologin, men också för pedagogiken. Han var likväl en utmärkt pedagog och arbetade några år som lärare i litteratur, filosofi och psykologi. Under hans tid förespråkades en förmedlingspedagogik där läraren höll föredrag och eleverna satt snällt och lyssnade utan invändningar eller något aktivt deltagande. Vygotskij vände sig emot detta och hans idéer blev därmed radikala och kontroversiella i början av 1900-talet. Bland annat lyfte han fram hur viktigt det är att analysera varje enskild individs utvecklingshistoria och planera undervisningen efter det. I dag, drygt 70 år senare, är hans teorier närmast självklara för det pedagogiska tänkandet vilket vi ska få se längre fram i avsnittet som handlar om forskningsläget.

Zonen för den närmaste utvecklingen

Vygotskij menar att språk- och kunskapsutveckling går hand i hand. Det är svårt att lära sig språkliga begrepp om man inte har en förförståelse för vad dessa betyder. För Vygotskij var språket tänkandets sociala redskap och inläring av ord förutsätter en föregående inläring av begrepp som orden refererar till. För honom kom språkutveckling först för att sedan följas av en kognitiv utveckling. Barns kognitiva utveckling var nära förenad med barnets förmåga att behärska språket. Ämneskunskaper är något som är språkligt kodat och lärostoftets innehåll i kombination med dess språkliga svårighetsgrad samt elevens förkunskaper/erfarenheter i samspel med dess språkliga färdigheter är avgörande/utslagsgivande när det gäller förståelse och utbyte av språklig- och ämneskunskapsmässig utveckling hos eleven. Skriftspråket, med dess mer komplicerade struktur än talspråket, är det primära för att medvetengöra språket. Det tvingar barnet att vara delaktig samtidigt som det måste organisera sitt tänkande på en högre intellektuell nivå och med det bli varse talprocessen. Skolans undervisning var för Vygotskij den ideala platsen för barns språkliga och kognitiva utveckling eftersom de här kunde få kompetent hjälp och vägledning av vuxna och kamrater, i ett socialt samspel/kommunikation, som är betydande för detta. Ett centralt begrepp i hans forskning är ”the zone of proximal development”¹¹ vars innebörd kan beskrivas som att undervisningen ska ligga på en nivå som är något högre än den barnet ligger på för att utveckling ska ske. Det är meningslöst att lära sig sådant man redan har förvänskat sig. Med rätt stöd och vägledning från vuxna kan barn

¹¹ Bråten, I. (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur. s 92

klara av uppgifter som ligger flera steg över deras nivå och Vygotskij menar att det som barnet klarar med lite hjälp i dag kan de klara själva i morgon. Ur ett pedagogiskt perspektiv är det föga intressant att veta vad eleverna har tillägnat sig, enligt Vygotskij. Istället är det barnets vidare potential som är intresseväckande eftersom det är detta som ska styra den fortsatta undervisningen.

Tvåspråkighet

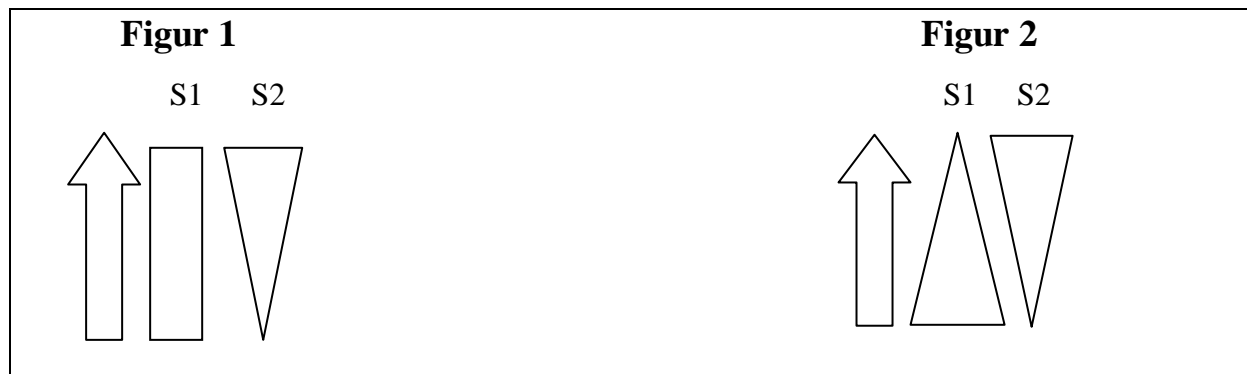
Genom historien har synen på tvåspråkighet varit relativt negativ. Flera psykologer som intresserade sig för flerspråkighet i förhållande till intellektuell utveckling i början och mitten av 1900-talet underströk att utveckling av flera språk inverkade/belastade tänkandets utveckling¹². Vygotskij tog avstånd från dessa idéer om att hjärnan skulle kunna ta emot en begränsad mängd kunskaper och intog istället en mycket positiv inställning till tvåspråkighet. Då han såg språket som tänkandets sociala medel skulle färdigheter i två, eller ännu fler, språk snarare ge fördelar för den enskilde individen som därmed har ett rikare och bredare social utrustning för sin tankeprocess. ”...the processes of the native and foreign language have between them a great in common (...) they are internally united”.¹³ Oavsett hur många språk man kan eller håller på att lära sig har alla människor en grundläggande bas bestående av upplevelser, erfarenheter, insikter, känslor och bakgrundkunskaper. Detta fundament är byggstenen för utvecklandet av begrepp som vi behöver för att kunna sätta ord på saker och ting och därmed förkovra språket. Den grad av kännedom barnet har om dessa byggstenar på modersmålet påverkar dess möjlighet att ta till ett andraspråk, enligt Vygotskij. När man lär sig ett främmande språk använder man meningar som man redan lärt sig på sitt första språk. Samtidigt säger han att inläring av ett andraspråk även kan förstärka barnets första språk ”Success in learning a foreign language is contingent on a certain degree of maturity in the native language”. Han fortsätter ”the reverse is also true – a foreign language facilitates mastering the higher forms of the native language”.¹⁴ Modersmål och inläring av främmande språk går alltså hand i hand. Många forskare har inspirerats av Vygotskij och det har tagits fram många modeller för hans teori om andraspråksutveckling. En av dem som tagit fasta på Vygotskijs idéer är W.E. Lambert som ställt upp följande figur som tydligt åskådliggör Vygotskijs tanke¹⁵.

¹² Bråten 1998, s 138

¹³ Bråten 1998, s 158

¹⁴ Bråten 1998, s 155

¹⁵ Bråten 1998, s 150

Figur 1 visar en additiv tvåspråklig utveckling där barnet fortsätter att utveckla sitt modersmål (S1) utan hinder samtidigt som det lär sig ett nytt språk (S2). Detta förutsätter att barnet ges samordnad undervisning på modersmålet och det nya språket. Vidare ska denna progress omfatta ämneskunskaper på samma nivå som de jämnåriga kamraterna då språk och kunskapsutveckling hänger ihop som jag tidigare visat. Stöder man denna utveckling kommer den inte att ske på bekostnad av modersmålet, enligt Lambert och Vygotskij. Figur 2 i sin tur visar en subtraktiv tvåspråkig utveckling. Denna karaktäriseras av en bristande främjande miljö för modersmålsutveckling (S1). Koncentrationen har lagts på att lära sig det andra språket (S2) och med tiden mister barnet sitt modersmål.

Forskningsläge

*Den röda tråden*¹⁶ är en utvärdering av Stockholm stads utvecklingsarbete inom målområdet språkutveckling/förbättrade skolresultat. Utvärderingen har genomförts av språkforskningsinstitutet i Rinkeby, under ledning av Monica Axelsson, och innehåller bland annat forskningsbakgrund om minoritetsspråkselevers språk- och kunskapsutveckling i fem olika bostadsområden i Stockholm; Husby, Rinkeby, Skärholmen, Rågsved och Tensta. Här visar man att det tar minst två år innan barnen fått sådana kunskaper i det nya språket att de kan följa vardagskonversation och ytterligare tre år för att kunna följa undervisning i skolan¹⁷. Av den anledningen satsas mycket tid och energi på just svenskundervisning för elever med utländsk bakgrund, detta på bekostnad av annan ämnesundervisning. I *Den röda tråden* betonas vikten av att svenskundervisningen ska bedrivas parallellt med övriga ämnen så att eleven inte hamnar efter. Detta ska ske med hjälp av modersmåsläraren som kan hjälpa till med översättning för både lärare och elev. Samarbetet mellan klasslärare och modersmåslärare är mycket bristfällig i skolorna och modersmåslärarna är en resurs som inte utnyttjas i den utsträckning hon/han skulle kunna göras. Vidare lyfter Axelsson fram vikten av modersmålsundervisning. Genom språket utvecklar vi vårt tänkande och lärande och ju grundligare vårt första språk är desto snabbare kan vi göra framgångar på det nya språket.

Andra viktiga faktorer för en framgångsrik skolgång som tas upp i *Den röda tråden* är lärarnas förväntningar på eleven. Dessa ska vara relativt höga då det får till följd att eleven får en stark tilltro till sin egen förmåga. Så fort som möjligt ska eleven placeras i ”vanlig” klass då ett för långt urskiljande kan leda till att eleverna får låga förväntningar på sig. En gång per termin bör läraren göra någon form av språkutvecklingsanalys för att få en uppfattning om vilken språklig nivå eleven befinner sig på. Slutligen lyfter man fram lärarnas kompetens. Av de 114 pedagoger som deltagit i utvärderingen från de fem bostadsområdena ovan var det 50% som hade mer än tio års erfarenhet av arbete med två- eller flerspråkiga barn och trots detta upplevde de att deras kompetens inte räckte till. De hävdar att man som lärare måste känna till hur man lär sig ett andraspråk samtidigt som man måste känna till hur man lär sig på ett andraspråk.

¹⁶ Axelsson m.fl 2002

¹⁷ Axelsson m.fl 2002. s 15

En otryckt C-uppsats vid Mälardalens högskola ”Att se språket som ett redskap, inte som ett hinder”¹⁸ är en studie som behandlar fyra lärares arbete, gällandes planering och organisering av undervisningen för att stötta eleverna i såväl modersmålsundervisning som inläring av det svenska språket samt förhållandet mellan hem och skola. Studien äger rum på en mångkulturell skola i Mellansverige och är främst inriktad på de lägre åldersgrupperna. Här lyfts lärarna fram som den viktigaste länken till det nya språket och därmed också vägen in i det svenska samhället då tillgången på kamrater med svenska som modersmål är begränsad.

De undersökta lärarna, informanterna, i denna studie är överens om att språket är en hindrande faktor och att elever på en mångkulturell skola lär sig det svenska språket långsammare än de som placerats i en mer homogen ”svensk” skola. För att övervinna språksvårigheterna tar lärarna ibland hjälp av andra elever eller modersmålsläraren som språkstöd. Enbart i kontakt med föräldrar använder skolan en professionell tolk. Bland de yngre eleverna används bilder, danslekar, sånger, rim- och ramsor som på ett lustfyllt sett ska stimulera till inläring. I undervisningssammanhang måste lärarna gå mycket på den egna känslan vad gäller upplägg av undervisning då erfarenheten av arbete med dessa elever varierar från lärare till lärare. Samtliga informanter är eniga om att delaktighet och inkludering i undervisningen är de två viktigaste faktorerna för att nå fram till eleven och samtliga fyra informanter känner att de inte lyckas med detta. Klasserna är åldersblandade och barnen ligger på olika behärskningsnivåer i det svenska språket vilket skapar svårigheter att finna rätt utmaning till varje elev. De flesta eleverna har modersmålsundervisning och svenska som andraspråkundervisning, men användandet av svenskt undervisningsmaterial leder till att eleverna känner sig omotiverade. Vidare tappar eleverna kontakten med övriga elever och den lärare som i slutändan ska betygsätta dem. Informanterna upplever att undervisningen kan bli splittrad och att övergången från internationell/förberedande klass till vanlig klass är för stort. Trots det upplevs fördelarna överväga nackdelarna. Den personliga utvecklingen som lärare, elevernas identitet som stärks i samröre med andra kulturer och få lära sig se saker i olika perspektiv är några punkter som lyfts fram.

¹⁸ Szabo, K & Andersson, J. (2010). ”Att se språket som ett redskap, inte som ett hinder”. *En inblick i lärarnas arbete på en mångkulturell skola*. Examensarbete i Svenska/Språk och språkutveckling vid Mälardalens högskola.

*Två flugor i en smäll, att lära på sitt andra språk*¹⁹ tar upp hur man arbetar på Flemingsbergsskolan i Huddinge där omkring 50 % av eleverna har svenska som andraspråk. Boken är ett resultat av framtagandet av en bedömningsmall för invandrarelevers svenskkunskaper. Bedömningsmallen är tänkt att användas som komplement till de befintliga språktester som finns. Här har man tagit fasta på elevers skriftliga och muntliga produktion. En lärare kan bara ha kontroll över det språk som eleven möter i klassrummet samt det språk som återfinns i undervisningsmaterialet (inflöde) och kan inte komma åt de processer som sker inne i elevens huvud (intag). Av den anledningen är det i första hand elevens språk i tal och skrift (utflöde) som kan ge härledning om vad eleven verkligen har förstått. Genom att låta eleverna skriva mycket texter, exempelvis återberätta vad förra lektionen handlade om, kan läraren dels få en uppfattning om vilka ämneskunskaper eleven har tillskansat sig och dels vilken språklig nivå han/hon befinner sig på. Eleven ska sedan möta ett språk som ligger något över dess språkförmåga för att därmed utvecklas.

¹⁹ Bergman, P; Sjöqvist, L; Bülow, K & Ljung, B. (2004). *Två flugor i en smäll. Att lära på sitt andra språk*. Stockholm: Liber AB.

Undersökning

Till att börja med kommer jag ta upp hur arbetet i förberedelseklass/internationell klass ser ut för att visa vilket pedagogiskt läge de nyligen utslussade eleverna kommer ifrån. Därefter kommer jag att lyfta fram de mål att uppnå, samt sträva mot, som ställs i läroplanen för grundskolans senare del. Detta för att skapa förståelse för de krav som ställs på dessa elever efter det att de gått över till vanlig klass. Fortsättningsvis kommer jag ge en kort presentation av lärarna som deltagit i studien samt skolorna de verkar i. Jag kommer vidare att ge en kortare introduktion till de elever som är föremål för analysen och som lärarna arbetar med i undervisningssammanhang. Detta för att generera en klarare och mer vidsträckt bild av undersökningsområdet. Skolorna och dess lärare kommer fortsättningsvis att benämnas med fiktiva namn med begynnelsebokstäverna A (Annelie på Andtorpsskolan) och B (Berit på Bladängsskolan) grundat på den ordning i vilken skolorna besöktes och intervjuerna ägde rum.

Förberedelseklass

Skolan har skyldighet att ordna en plats åt den nya eleven inom 14 dagar. Att eleverna får komma in på skolan på ett tidigt stadium är värdefullt eftersom det ger struktur åt tillvaron som annars kan upplevas som kaos, med ett nytt land, nytt språk, nya människor och traumatiska upplevelser i bagaget. Förberedelseklasserna, eller internationell klass som de också kallas, är ofta små med ca tio elever per lärare. Av ekonomiska skäl kan man inte placera eleverna i vanlig klass och sedan tillsätta resurser efter behov. Lösningen blir att sätta samman alla nyanlända elever i en klass. Därmed kan klassen ha lika många språk och nationaliteter som antalet elever i klassen.

Under den första tiden i klassen är det viktigt att eleven får tid att sitta och observera allt runt omkring dem – hur det går till i den nya miljön. Finns redan elever med samma modersmål i gruppen placerar man gärna dessa tillsammans så att de kan hjälpa varandra. En del barn som aldrig gått i skola tidigare kan behöva börja med enklare göromål som att klippa, klistra eller måla. I förberedelseklassen arbetar man mycket med det svenska språket. För att eleverna ska få ett bra utgångsläge vid språkinläringen börjar man vanligtvis med helordsmetoden där eleven lär sig känna igen hela ord. Det mer abstrakta inlärandet av alfabetet blir helt oförståeligt för ett barn som inte talar svenska och som kanske inte gått i skola tidigare. Om

barnet däremot kan läsa och skriva på sitt modersmål eller ges möjlighet att lära sig detta först har man andra förutsättningar att ta itu med det nya språket svenska.

I många avseenden är arbetet i förberedelseklassen ett mer rehabiliterande arbete.²⁰ Många av barnen behöver inom skolans ram en omsorg utöver det vanliga för att kunna bearbeta sina traumatiska upplevelser och förluster. I en sådan miljö kan undervisningens innehåll få underordnad betydelse mot att skapa arbetsro och god sammanhållning i gruppen. Arbetet med dessa barn tar tid. I Mölndals kommun rekommenderar man två till sex terminer i förberedelseklass, det varierar naturligtvis från elev till elev, men utslussningen till vanlig klass börjar redan efter en månad. Eleven får besöka sin vanliga klass under några få lektioner/timmar eller delta i något enskilt ämne tillsammans med gruppen. Successivt flyttas eleven över helt. Om överflyttningen sker för tidigt kan det få allvarliga konsekvenser. Om eleven inte hunnit bearbeta sina tidigare upplevelser eller får möjlighet att på ett meningsfullt sätt tillägna sig det svenska språket kan det få till följd att eleven, lektion efter lektion, sitter och fyller i meningslösa stenciler som han/hon inte förstår. När de sedan misslyckas i skolan ser de sig själva som syndabockar fast det egentligen är skolan som är ansvarig. Av den anledningen tittar lärarna som arbetar i förberedelseklasser mycket noga efter tecken från barnen som visar att de är redo att flytta över till vanlig klass. Dessa tecken kan vara att barnet vill läsa andra böcker än vad klassen i övrigt läser eller att de börjar visa mer intresse för det som sker runt omkring skolan och närområdet. Barnet har också uppnått en viss nivå i det svenska språket.

Lpo 94

Läroplanen, Lpo 94, är det styrdokument som gäller för grundskolans verksamhet. Den innehåller bindande föreskrifter, bland annat, vad gäller mål och riktlinjer. I läroplanen återfinns såväl mål att sträva mot som mål att uppnå. Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete och därmed en önskad kvalitetsutveckling medan mål att uppnå talar om vad eleverna minst ska ha uppnått när de lämnar skolan²¹. Som första punkt bland målen som eleverna ska ha uppnått innan de går ut nionde klass är att de ska behärska det svenska språket, kunna lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift. De ska behärska grundläggande matematiskt tänkande och kunna tillämpa det i vardagslivet. Vidare

²⁰ Rodell-Olgac, C. (1995). *Förberedelseklassen- en rehabiliterande interkulturell pedagogik*. Göteborg: Almqvist & Wiksell. s 42

²¹ Lpo 94. s 9

ska eleverna känna till och förstå grundläggande begrepp och sammanhang inom de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga och humanistiska kunskapsområdena samt känna till förutsättningarna för en god miljö och förstå elementära ekologiska sammanhang. Bland mål att uppnå finns ytterligare nio punkter som eleverna förväntas tillskansa sig innan de går ut grundskolan. I läroplanen finns också nio mål att sträva mot. Två av dessa är att eleverna ska tillägna sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden samt inhämta tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Under ”skolans uppgifter” står det att skolans huvuduppgift är att förmedla kunskaper. Kunskaper står också som första punkt under mål och riktlinjer för skolans verksamhet. De kunskaper skolan ska förmedla är av sådan art att de ger grund för fortsatt utbildning samt att de ska vara kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Kunskap beskrivs som något som kommer till uttryck i olika former såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Slutligen säger läroplanen, Lpo 94, att undervisningen ska anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.

Presentation av undersökta skolor, lärare och elever

Andtorpsskolan är en medelstor skola med omkring 300 elever i åk 7 – 9 och belägen i en välsituerad Stockholmsförort. Här finns ett begränsat antal elever med invandrarbakgrund, de flesta är födda och uppväxta i Sverige och har därmed det svenska språket med sig från början. Eleven som är föremål för denna studie är en pojke som går i åttonde klass. Han bodde i Sverige några år som liten, men flyttade sedan tillbaka till hemlandet för att bo med sina far- och morföräldrar. Föräldrarna stannade dock i Sverige och behärskar av den anledningen svenska språket förhållandevis väl, åtminstone vad gäller pappan. Mammans språkkunskaper är okänt. Pojken kom tillbaka till Sverige i årskurs 6 och gick då drygt ett år i förberedelseklass innan han placerades på skola Andtorpsskolan. Han kunde då nästan ingen svenska. Hans första språk är arabiska. Läraren, Annelie, som deltagit i denna studie har jobbat på skolan sedan -87. Hon undervisar i svenska, svenska som andraspråk och SO, men fungerar i huvudsak som biträdande rektor.

Bladängsskolan har omkring 650 elever från förskoleklass till årskurs 9 och finns i Mälardalen. Här har likaledes få elever invandrarbakgrund och endast en elev kan sägas vara nyanländ då de andra är födda och uppväxta i Sverige. Denna enda elev är en flicka i årskurs

7 som kom till Sverige för drygt ett år sedan. Hon har inte gått i förberedande klass utan placerades i vanlig klass direkt på föräldrarnas begäran. Hennes modersmål är franska och hon kunde inte säga många ord på svenska när hon började på skolan. Läraren, Berit, har arbetat på skolan sedan -02 och undervisar flickan i SO och engelska.

Resultat av intervjuerna

Vilken syn på inläring och kunskap har läraren?

Hur lär sig elever på ett andraspråk?

Annelie tycker att det är viktigt att eleven behåller sitt första språk då det är i det språket man kan uttrycka sina känslor. Hon menar att detta inte är möjligt på samma sätt i ett andraspråk, enligt en bok hon läst av Hansen på 70-talet. Berit tror att hennes elev har en fördel gällandes inläring då hon har ett väl utvecklat förstaspråk som fungerar som hennes tankepråk. Hon översätter de svenska texterna till franska vilka hon sedan bearbetar på franska för att slutligen översätta till svenska igen. Det är en invecklad tankeprocedur som gör att hon behöver mer tid på sig att läsa och skriva, men som hade varit betydligt mer komplicerat om hon kunnat två språk halvbra. Båda lärarna poängterar att det är viktigt att fånga elevernas intresse och engagemang och ett bra sätt, enligt Annelie, är att använda skönlitterära texter och böcker som är spännande, roliga eller dramatiska och som väcker elevens intresse för att läsa mera. Genom böcker får eleven ett väl utvecklat ordförråd vilket eleven kan komma långt med i kommunikation med andra. Dessutom lär han sig orden i ett meningsfullt sammanhang. Många skönlitterära böcker är samtidigt faktaböcker som gör det roligt och lätt att lära sig. Berit använder sig mycket av bilder i sin undervisning, en bild säger mer än tusen ord, påtalar hon. Bilder är bra för alla elever, även för svenska elever som tycker det är jobbigt att läsa. Utifrån bilder kan eleverna diskutera fritt och flickan kan konkret se vad de andra eleverna säger i ord. På så sätt kopplar hon ihop språket med dess betydelse på ett i hög grad givande sätt.

Vad är viktigt att lära sig?

Båda informanterna anser att det är innehållet i undervisningen som är det viktiga, att förstå helheten hellre än detaljer. Trots det erkänner de båda att mycket fokus läggs på att förklara enskilda ord eftersom eleverna tror att det är viktigt att kunna specifika termer vid exempelvis prov. Det spelar ingen roll om eleven kan ordet *vallfärd* eller inte så länge han förstår vad det innebär, menar Annelie. Båda informanterna nämner vidare att det är en fördel för eleverna att gå på skolor där det inte finns så många invandrare som talar deras språk. Det har fått till följd att eleverna har varit tvungna att prata svenska och lära sig språket relativt snabbt. Det är en förutsättning för att de ska klara av skolan och kunna nå godkända betyg. Varken Annelie eller Berit tror att språkutvecklingen hade gått framåt lika snabbt om eleverna gått på mer mångkulturella skolor.

Analys

Den bok som Annelie läst på 70-talet om att det är på vårt förstaspråk vi bäst kan uttrycka våra känslor är idag alltså aktuell. Det är också på vårt förstaspråk vi lär och förstår bäst²². Vidare är det genom språket vi talar och tänker på som vi utvecklar vår syn på samhället och världen²³. Som pedagog är det då av största betydelse att skapa en trygg, stabil och grundläggande bas för de invandrade elever som är språkligt begränsade eller inte alls talar det svenska språket. Detta för att underlätta för dem att lära sig åtminstone ett språk ordentligt så att de kan få en klar bild av samhället och omvärlden. Båda eleverna i denna analys har ett starkt förankrat förstaspråk att bygga vidare på då de kommit till Sverige relativt sent i skolåldern. Samtidigt möter de en större utmaning i skolan gällandes det nya språket, svenska, som ligger på en mer avancerad nivå på högstadiet än på tidigare åldersstadier. Informanterna anser att det är en fördel, för elevernas språkutveckling, att skolorna är homogent svenska. En god kunskapsutveckling föresätter en föregående god språklig utveckling, enligt Vygotskij som också menade att språket måste finnas för att man ska kunna ta in kunskap. För att barnet skall kunna lära sig vetenskapliga begrepp är det viktigt att det på förhand har utvecklat spontana begrepp i vardagslivet att bygga vidare på²⁴. Samtidigt är det viktigt att kunskapsutvecklingen går parallellt med språkutvecklingen för att inte den tankeutveckling som följer med kunskapsutveckling blir eftersatt²⁵. Med bilder och underhållande skönlitterära böcker ger lärarna eleverna möjlighet att möta dessa nya begrepp i ett meningsfullt sammanhang. Informanterna är övertygade om att språkutvecklingen hade varit långsammare om de gått på en mer heterogen skola. I den undersökning som gjorts på en mångkulturell skola i Mälardalen framgår att eleverna där har en långsammare språkutveckling på grund av avsaknaden av barn med svenska som modersmål²⁶. Med Vygotskijs resonemang kring språk- och kognitiv utveckling borde eleverna i denna undersökning likaledes ha en mer gynnsam kunskapsutveckling mot de barn som går i mångkulturella skolor.

²² Axelsson m.fl 2002. s 21

²³ Lahdenperä, P. (2004). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. s 36

²⁴ Bråten 1998. s 21

²⁵ Axelsson m.fl 2002. s 27

²⁶ Szabo & Andersson 2010. s 26

Vilka strategier/arbetsätt använder läraren sig av för att ge nödvändigt stöd så att just denna elev ska kunna förstå undervisningen och ta till sig ämnesinnehållet?

Görs några särskilda anpassningar i undervisningen?

På Andtorpsskolan har man valt att placera eleven i liten grupp som undervisas av Annelie. I den lilla gruppen går tio elever med olika svårigheter, främst dyslexi och koncentrationssvårigheter, och som behöver extra hjälp i sitt skolarbete. Annelie anser att det har varit en bra lösning för pojken med den lilla gruppen eftersom han här inte sticker ut från de andra eleverna utan alla har svårigheter av olika slag. Eleven är jämförelsevis tyst av sig, men i den lilla gruppen vågar han prova och ta ut svängarna. Tillsammans med den lilla gruppen har pojken SO och svenska, men eftersom han har ett annat modersmål än de andra eleverna läser han svenska2 istället för vanlig svenska. Övriga ämnen läser han tillsammans med sin vanliga klass, men istället för moderna språk har pojken extra engelska. Även i Bladängsskolan ger man extra stöd till eleven genom att hon får enskild undervisning i svenska med en annan lärare som har kompetens i svenska som andraspråk. När hon började på skolan behövde hon hjälp med all undervisning i teoretiska ämnen och deltog bara i vissa praktiska ämnen som idrott, bild och slöjd. Med tiden hon lärt sig läsa och skriva på svenska har hon själv valt att trappa ner extrahjälpen till förmån för mer undervisning tillsammans med klassen. Hon hade problem att ljuda bokstäver i början och fick då använda datorn till hjälp. Hon använde sig också utav Googles översättning på datorn när hon skulle skriva och för att förstå det hon läste. Berit skulle önska att flickan även fortsättningsvis hade mer enskild undervisning eftersom hon tenderar att tappa koncentrationen under lektionerna med klassen när hon inte förstår och kan följa med undervisningen ordentligt. Då börjar hon prata och vandra runt i klassrummet. Båda skolorna använder samma material till de nyanlända eleverna som de använder till övriga. Detta för att undvika att nivån på undervisningen sänks vilket Annelie ser som ett problem i de internationella/förberedande klasserna. Där får eleverna läsa barnböcker om grodor och nallebjörnar vilket blir en stor kontrast när de sedan kommer till vanlig klass och ska börja läsa de teoretiska ämnena. Även i ämnet matematik ligger nivån lägre än vad eleverna egentligen borde klara av trots att de läst matematik i sitt hemland.

Har eleven modersmålsundervisning?

Såväl Andtorpsskolan som Bladängsskolan har erbjudit modersmålsundervisning och både Annelie och Berit anser att det skulle vara gynnsamt för eleven att fortsätta utveckla sitt modersmål vid sidan om förankringen av det svenska språket. Ingen av de belysta eleverna läser dock modersmål. Eleven i Andtorpsskolan hade handledning av en lärare som talade arabiska, ett par timmar i veckan under en kort period, efter att han placerats ut i vanlig klass/den lilla gruppen, men eftersom dessa timmar låg utanför ordinarie skoltid valde han att avsluta dessa studier. Pojken har en aktiv fritid och tränar kampsport flera kvällar i veckan och vill inte stanna i skolan längre än vad han behöver. Av handledare fick han, i första hand, hjälp med att förstå innehållet i de läromedel som användes i andra ämnen snarare än undervisning på sitt modersmål. Elevens enda kontakt med det arabiska språket idag är det som talas hemma. Annelie är inte säker, men tror att de talar arabiska hemma. Eleven i Bladängsskolan har inte velat ha modersmålsundervisning utan läser istället franska som modernt språk. Där har hon givetvis inga problem att följa med, men Berit tycker att det är synd att hon inte läser modersmål istället eftersom hon skulle kunna vidareutveckla franskan på mer avancerad nivå. Hemma talar de franska, men försöker att prata så mycket svenska som möjligt för att lära sig fortare. Berit berättar att båda föräldrarna har fått arbete och är angelägna om att lära sig det nya språket snabbt vilket gett avtryck även hos flickan.

Finns det något samarbete med modersmålsläraren och hur ser det, i så fall, ut?

På Bladängsskolan har läraren ingen kontakt med modersmålslärare i franska eftersom ingen av eleverna på skolan läser franska som modersmål. På Andtorpsskolan råder samma förhållande med undantag att det finns en modersmålslärare i arabiska, men något nämnvärt samarbete förekommer inte av den orsaken att eleven inte har modersmålsundervisning. Vid enstaka tillfällen har läraren tagit hjälp av modersmålsläraren som tolk. I början, när han gick i sjuan och inte kunde förmedla mer än enstaka ord på svenska, tog hon ibland hjälp av handledaren. Eleven har inte heller någon väsentligt kontakt med modersmålsläraren som finns på skolan idag då det är en annan lärare än den som handledde honom när han var ny på skolan.

Vilken erfarenhet av arbete med barn med svenska som andraspråk har läraren?

Annelie har även tidigare arbetat med barn med svenska som andraspråk på skolan, men dessa har oftast kommit tidigare i åldern till Sverige och haft ansenligare kunskaper i det svenska språket. Eftersom Andtorpsskolan är, och alltid har varit, en relativt homogen ”svensk” skola

händer det inte så ofta att skolan får elever från förberedelseklassen som finns i kommunen. Dessa elever väljer oftast att gå kvar på den skola som inhyser förberedelseklassen och som är mer mångkulturell. Annelie har gått en fempoängkurs i svenska2, för att öka sin kompetens, men hon tycker inte att hon har haft någon användning av den. Hon går uteslutande på känsla när hon undervisar eleven. Även Berit har erfarenhet av arbete med barn med svenska som andraspråk, dock från en skola hon arbetat på tidigare som var mer mångkulturell. Någon officiell utbildning har hon dock inte, men precis som Annelie talar hon om känsla och lägger också till oändligt prövande, lirande och understryker erfarenhet och nyfikenhet på andra kulturer vid undervisning av dessa elever.

Finns annan resurs på skolan?

I Andtorpsskolan har man, denna termin, fått en ny lärare som tidigare arbetat på en mångkulturell skola och som har hjälpt Annelie med bland annat betygsättningen, vart nivån för betyget G ska ligga för eleven. Denne lärares kompetens och erfarenhet har varit mycket värdefull för Annelie. Hon säger dock vidare att kommunen, som skolan ligger i, har råd att vid behov sätta in resurser i form utav många lärare med specifika kompetenser för att kunna ge extra stöd åt de elever som behöver eller för att kunna bilda små grupper. I Bladängsskolan har läraren emellanåt tagit hjälp av läraren i franska och andra lärare med kunskaper i det franska språket när det uppstått kommunikationsproblem med flickan. Hennes egna kunskaper i det franska språket var tämligen begränsade tills hon fick flickan som elev. Då började hon öva in lite vanliga ord och meningar så att hon åtminstone skulle kunna säga hej, god morgon och hej då till sin elev. Flickan har också lärt Berit ett stort antal fraser och ord.

Känner läraren till elevens förkunskaper?

Båda eleverna har gått i skola i sina hemländer. De har haft ungefär samma ämnen de har nu bortsett från svenska. Pojken i Andtorpsskolan har heller inte läst engelska i sitt hemland vilket dock flickan i Bladängsskolan har gjort. Vad ämnesundervisningen innehållit och omfattat vet ingen av lärarna säkert utan de har fått fråga eleverna om de läst om olika delar, men oftast märker de på elevernas aktiva deltagande och engagemang om de har läst området tidigare. Annelie säger att det mesta är nytt för pojken eftersom han inte läst svenska tidigare och därmed inte kommit i kontakt med exempelvis svensk litteratur. Berit framhåller att flickan har svårt att följa med undervisningen i SO eftersom hon saknar en förståelse för hur det svenska samhället fungerar och har fungerat historiskt då hon inte läst specifikt svensk

historia på samma sätt som övriga i klassen. Undervisningen tenderar att bli abstrakt för henne.

Analys

Vygotskij hävdade att barn kan inhämta såväl språkliga som kognitiva färdigheter, som ligger flera steg över barnets nivå, om det får rätt stöd av vuxna och kamrater. Genom att organisera sin stödundervisning i mindre grupper, eller som enskild undervisning, har de efterforskat skolorna haft för avsikt att underlätta och stimulera denna inläring och stöd för sina elever med svenska som andraspråk. Såväl pojken i Andtorpsskolan som flickan i Bladängsskolan får undervisning delvis särskild från den stora klassen de egentligen tillhör. I en mindre grupp, eller med enskild undervisning, finns större möjlighet att få tillräcklig hjälp av läraren än i den stora klassen och pojke vågar ta för sig på ett sätt i den lilla gruppen som han inte gör i helklass. På båda skolorna är man nöjda med denna lösning bortsett från att Berit önskar att flickan i hennes klass skulle ha mer enskilt stöd då hon lätt tappar koncentrationen i den stora klassen. Den nära kontakten mellan elev och lärare blir trygg och förtrolig i den lilla gruppen/enskilda undervisningen vilket understödjer elevens vilja att be om hjälp av läraren vid kunskapsinhämtande. Samtidigt torde en del av det stöd som skulle kunna komma från kamrater försvinna. För pojken, där viss undervisning förlagts med elever som likaså har olika svårigheter att ta till sig skolans innehåll, kan den hjälp som han kan förvänta från läraren fortfarande vara begränsad beroende på hur mycket stöd de övriga i gruppen fordrar. Fortsättningsvis kan stöd från kamraterna i gruppen avgränsas eller utebli om dessa ligger på en lägre kunskapsmässig nivå än pojken. Om så föreligger skulle möjligen pojken få vidare utsikter om han deltog i all handledning med sin egentliga klass där fler kamrater ligger över elevens nivå och kan bistå med hjälp vid sidan om läraren.

Inrättandet av hjälpklasser och mindre grupper startade i början av 1900-talet med syfte att skilja svaga elever från övriga så att undervisningen inte inverkar hämmande på dem sistnämnda²⁷. En riskfaktor med att särplacera elever på detta sätt är att dessa kan uppleva sig som sämre och misslyckade vilket kan få till följd att det hämmar språk- och kunskapsutvecklingen. De kan lätt passiviseras och går miste om social träning och naturliga tillfällen att begära ordet, hålla kvar ordet, rätta till missförstånd, redovisningar och

²⁷ Brodin, J & Lindstrand, P. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur. s 46

utredningar som är självklara inslag för den stora gruppen²⁸. Elever som känner att de inte klarar av skolgången ligger i riskzon för skolk vilket följaktligen leder till att de hamnar efter ännu mer²⁹. Eleven får låga förväntningar på sig och kan bli sittandes med uppgifter som inte är tillräckligt utmanande³⁰. I den mångkulturella skolan där många olika språk förekommer och eleverna ligger på olika nivåer i sin språkutveckling upplever lärarna detta som en mycket aktuell svårighet. Material omformas och anpassas till eleverna vilket får till följd att några elever inte får någon utmaning och därmed inspiration till fortsatt lärande³¹. På Bladängsskolan vandrar flickan omkring i klassrummet och stör de övriga eleverna när hon inte hänger med i undervisningen och det är viktigt att läraren kan vägleda och finna rätt stimulans för henne så att hon inte med tiden börjar avvika från skolan. För att undvika att standarden på undervisningen sänks har båda skolorna varit noga med att eleverna i den lilla gruppen/enskilda undervisningen arbetar med samma material och arbetsuppgifter som den stora klassen. På så sätt har eleverna samma förväntningar på sig och kan bedömas utifrån samma kriterier. Parallellt blir detta en ansenlig utmaning för elever med svenska som andraspråk, synnerligen med tanke på att det språk som lärs ut under ämnet svenska2 skiljer sig markant från det språk, av mer akademisk beskaffenhet, som återkommer i de läromedel som används på skolorna³². Annelie försökte kompensera denna brist genom att i sin undervisning av svenska som andraspråk se till att pojken får det extra stöd han erfordrar för att klara det material som används i hans vanliga klass. Att skolorna satsar på att ordna mindre grupper till elever med särskilda behov visar på en vilja att, i så stor utsträckning som möjligt, underlätta för de invandrade barnen. Sedan 1991 har gruppstorlekarna ökat och personaltätheten minskat. Besparingarna har varit hårda som gjort det svårt för skolorna att upprätthålla en verksamhet som överensstämmer med de mål som finns inom barnomsorgen³³. Annelie framhäver dock att kommunen, som skolan tillhör, är i sådan finansiell position att ytterligare resurser kan sättas in vid behov.

W.E. Lamberts modell över Vygotskijs tanke kring tvåspråkighet som visar att modersmålsundervisning vid sidan om inläring av ett andraspråk är gynnsamt för utveckling av båda språken (figur 1). För Vygotskij var flerspråkighet en tillgång som skulle uppmuntras

²⁸ Bergman m.fl 2004. s 76

²⁹ Brodin & Lindstrand 2004. s 87

³⁰ Axelsson m.fl 2002. s 35

³¹ Szabo & Andersson 2010. s 30

³² Bergman m.fl 2004. s 67

³³ Brodin & Lindstrand 2004. s 19

och negligering av modersmålsinlärning skulle efter hand leda till att detta första språk gick förlorat (figur 2). Forskning kring modersmål åskådliggör att bevarandet av modersmålet är viktigt och gynnsamt vid inlärning av ett nytt språk. Rapporten från Stockholm stads utvecklingsarbete inom målområdet språkutveckling/förbättrade skolresultat visar att elever, för att få en åldersmässig kunskapsutveckling, måste få lära på sitt modermål till dess att han/hon behärskar svenskan på en åldersmässig nivå³⁴. Vidare poängteras att en grundförutsättning för en framgångsrik skolgång och framtid är att det finns ett modersmål att bygga vidare på³⁵. Trots detta är det ingen av de granskade eleverna som läser modersmål. Skolorna har föreslagit modersmålsundervisning och båda lärarna tycker att det skulle vara bra för eleverna att utveckla sitt modersmål. Kanske har skolan varit otydlig när det gäller att lyfta fram fördelarna. Med internationaliseringen kommer de som har språkkunskaper hysa avsevärda fördelar gentemot övriga berörandes chanser att exempelvis få jobb. Pojken läser ingen arabiska utan får endast språklig träning hemma. Annelie var dock inte säker på vilket språk som talas i hemmet. Inte heller Berit kunde svara på vilket språk som används i hemmet hos flickan med säkerhet utan förmodade att familjen talar franska, men försöker tala svenska i stor utsträckning. Eftersom den språkliga miljön i hemmet inverkar på elevernas mottaglighet för skolans undervisning³⁶ kan det vara av intresse att skaffa sig bättre kännedom om dessa språkliga förhållanden. Det modersmål som talas i hemmet kan möjligen vara av mer allmän vardagskaraktär som aldrig lyfts till en mer avancerad nivå. Om det med tiden också uppluckras med svenska riskerar språkutvecklingen av modersmål att avstanna och eleven tappar sitt första språk. De båda eleverna som är föremål för denna analys följer således figur 2 i W.E. Lamberts modell. Flickan läser dock sitt modersmål som modernt språk tillsammans med sina klasskamrater på en nivå som kan beskrivas som nybörjarnivå. Hennes språkutveckling av modersmålet kommer med största sannolikhet inte att främjas och kanske inte heller hennes kognitiva utveckling. Det kan kännas meningslöst att flickan läser franska på så grundläggande nivå, sådant hon redan kan, även om det säkert är bra att repetera förslagsvis grammatik. På samma gång kan flickan stärkas av att behärska ett skolämne, och till och med ha ett försprång gentemot sina klasskamrater, något som hon inte har i något annat ämne. Hennes självförtroende gynnas liksom hennes inspiration att vilja lära mer på det franska språket. Den kognitiva utvecklingen kan främjas om flickan introduceras till mer avancerat faktabaserat material, vilket hon skulle klara av då hennes modersmål är starkt, men

³⁴ Axelsson m.fl 2002. s 23

³⁵ Sjögren, A. (1996). *En "bra" svenska? Om språk, kultur och makt*. Stockholm: Mångkulturellt centrum. s 77

³⁶ Sjögren 1996. s 21

det förutsätter också att läraren i franska är beredd att ge flickan de utmaningar som modersmåsläraren annars skulle ha gjort. Hos pojken kan vi dock se ett behov att få tala det första språket och få identifiera sig med sin minoritetskultur. Han söker sig gärna till andra elever som talar arabiska på skolan på samma sätt som eleverna i den mångkulturella skolan gärna grupperar sig med barn som talar samma språk³⁷. Måhända skulle han återuppta modersmålsundervisningen om skolan ordnar så att denna undervisning ligger inom ramen för ordinarie skoltid.

Såväl Andtorpsskolan som Bladängsskolan har lyssnat på vad den enskilde eleven och dess föräldrar har önskat. Flickan har slussats ut i vanlig klass utan att först ha gått ett förberedande år i internationell klass vilket annars är det vanliga i kommunen. Hennes föräldrar kan tyckas angelägna om att snabbt assimileras i det svenska samhället snarare än att vidbehålla den egna kulturen och språket. Kanske känner föräldrarna att de definieras utifrån sin språkliga och etniska tillhörighet snarare än personliga egenskaper och därför vill att dottern ska lära sig svenska snabbt. En bra svenska är en förutsättning för att komma in på den alltmer krävande arbetsmarknaden³⁸. Den språkliga utvecklingen har fått företräde framför den kognitiva. Flickan själv eftersträvar att i så stor utsträckning som möjligt läsa skolämnena med den stora klassen vilket kan ha sin förklaring i att hon inte vill känna utanförskap och vill vara som de andra eleverna i klassen. På den mångkulturella skolan är eleverna vana vid att kamraterna går iväg till hemspråk och annan stödundervisning³⁹ och är således inget som särskiljer en elev från övriga. Att erhålla enskild undervisning påverkar den sociala kontakten med övriga kamrater och kan upplevas splittrad vilket ytterligare motiverar att eftersträva handledning i den större gruppen. Rapporten från Stockholm stads utvecklingsarbete inom målområdet språkutveckling/förbättrade skolresultat kan påvisa att elever vidare upplever ämnet svenska som andraspråk som ett ämne med lägre status än vanlig svenska⁴⁰ vilket får till följd att elever väljer att övergå till det senare nämnda. Den uppfattningen tycks dock inte gälla på Andtorpsskolan där pojken läser svenska som andraspråk.

Samarbetet mellan lärare och modersmåslärare, på de skolor som ingår i denna studie är begränsade. Endast vid enstaka tillfällen har modersmåsläraren används som tolk liksom övriga språkresurser som varit tillgängliga på skolan. Studien kring den mångkulturella skolan

³⁷ Szabo & Andersson 2010. s 32

³⁸ Sjögren 1996. s 20

³⁹ Szabo & Andersson 2010. s 30

⁴⁰ Axelsson m.fl 2002. s 135

visar på samma begränsning gällandes samarbete med modersmållärare trots att eleverna här utnyttjar denna resurs i omfattande utsträckning⁴¹. I Rapporten från Stockholm stads utvecklingsarbete inom målområdet språkutveckling/förbättrade skolresultat har likaledes svårigheter i samarbete med modersmållärare noterats och förklaringen från lärarnas sida har varit tidsbrist. Kontakten mellan de vanliga lärarna och modersmållärarna är liten och de har föga insikt i varandras arbete⁴². På Andtorpsskolan och Bladängsskolan har tidsaspekten inte framförts som en explikation utan det är en avsaknad av kontakt mellan dessa lärare som ligger till grund för det limiterade samarbetet. Eftersom eleverna inte läser modersmål och därmed inte har förbindelse med dessa lärare ser informanterna inte något ansenligare behov av att samverka med dessa språklärare. För Annelie kan det också ha blivit en följd av att den handledare som tidigare hjälpt pojken användes på fel sätt. Istället för att förkovra pojkens arabiska blev han istället en översättare av läromedel vilket också gynnade henne. När denne sedan slutade och en ny modersmållärare tillsattes var denne kanske mer inriktad på att utveckla modersmålet vilket inte gagnade Annelie i samma utsträckning.

De lärare som medverkat i Stockholm stads utvecklingsarbete inom målområdet språkutveckling/förbättrade skolresultat anser att det inte räcker med enbart erfarenhet när man arbetar med tvåspråkiga barn. Det krävs också kunskaper som erhålls genom utbildning⁴³. Annelie har gått en fempoängskurs i svenska som andraspråk i syfte att utveckla sin kompetens, men hon upplever att hon inte haft någon användning av den kursen i det praktiska arbetet på skolan. Hon förlitar sig istället till den egna känslan vilket kräver viss självinsikt och en trygghet i lärarrollen. Praktisk erfarenhet av arbete med andraspråkselever bör följaktligen vara önskvärt innan man går en utbildning för att kunna få ut mesta möjliga av den.

Hur tar läraren reda på vad eleven har lärt sig, fått ut av undervisningen?

Finns några mätinstrument för att kontrollera elevens kunskaps- eller språknivå?

Ingen av skolorna använder specifika mätinstrument eller språkutvecklingsanalyser när de ska kontrollera elevernas kunskaper. Samma läromedel används som till övriga elever och de kontrolleras med vanliga prov. Annelie menar att det syns på eleven om han inte förstår. Lämnar han in ett arbete för tidigt förstår hon att han inte läst ordentligt eftersom hon vet hur

⁴¹ Szabo & Andersson 2010. s 34

⁴² Axelsson m.fl 2002. s 122

⁴³ Axelsson m.fl 2002. s 215

lång tid det vanligtvis tar för honom att läsa. Pojken är ganska flitig i skolan för att slippa läxor hemma som tar tid från hans fritidsintresse. Eventuellt kommer han att få VG i betyg till våren i svenska, men i övriga ämnen kommer han inte att nå mer än G. Det återstår mycket när det gäller skrivning, men han har en god hörförståelse. Annelie betonar att han kommer att nå målen i alla ämnen utom engelska som han började läsa först i år. Åter igen tar hon upp den egna känslan när det gäller att stämna av elevens kunskaper. Det är när man talar med eleven och hör hur han sätter ihop meningar som man bäst förstår vad eleven kan och har lärt sig. Berit känner att hon behöver ägna mycket tid åt sin elev, framför allt i SO. Det är många ord i böckerna som flickan inte förstår och frågar om trots att hon förklarat att det är förståelse av helheten som är det viktiga. Det är lätt att luras av att flickan pratar så bra svenska, men när man sitter bredvid henne längre stunder och ställer mer ingående frågor märker man att förståelsen inte är på samma nivå som talet, uttrycker Berit. Hon kommer dock att nå målen i alla ämnen.

Analys

Båda informanterna kontrollerar sina elever med vanliga prov. Detta underlättar uppskattningen huruvida eleven tillskansat sig de kunskaper som krävs för att nå målen för godkänt. I svenska som andraspråk har dock Annelie tagit hjälp av en annan lärare vid bedömningen. Även i Stockholm stads utvecklingsarbete inom målområdet språkutveckling/förbättrade skolresultat bekräftas att vanliga prov, tester och observationer är det vanliga för att avgöra vad eleven har lärt sig⁴⁴. Cummins menar att användandet av standardiserade test för bedömning är en kritisk faktor⁴⁵. Han anser att andraspråkselever under inlärningsprocessen inte kan bedömas på samma sätt som förstaspråkstalare. De saknar en förförståelse som andra elever har med sig gratis. Den löpande bedömningen i undervisningen bör baseras på den individuella elevens första- och andraspråksutveckling snarare än årskursnivåer eller förutbestämda kriterier. Vygotskij menar att det inte är intressant att ta reda på vad eleverna har tillägnat sig genom prov och betyg. Det viktiga är att definiera vidare potential då det är detta som styr den fortsatta undervisningens riktning⁴⁶. Att använda den egna känslan för att stämna av elevens kunskaper tycks följaktligen vara att preferera framför de formella proven, enligt de teoretiska ansatser som gjort sig gällande här. Detta ställer dock höga krav på lärarens erfarenhet och förmåga att knyta förtroliga band med

⁴⁴ Axelsson m.fl 2002. s 125

⁴⁵ Axelsson m.fl 2002. s 46

⁴⁶ Bråten 1998. s 134

eleven. Det förutsätter vidare att eleven känner sig trygg med läraren så att han/hon vågar föra dialog med och låta sig vägledas av läraren. Lyckas inte läraren med detta kan det få till följd att denne i slutändan inte har något att bygga sin bedömning på och eleven inte fått en uppriktig chans att visa vad han/hon klarar av.

De två eleverna, som denna studie inbegriper, har enligt informanterna nått upp till målen som ska uppnås för respektive årskurs. Endast i engelska kommer pojken i Andtorpsskolan att bli utan betyg då han börjat läsa engelska först förra året. Att eleverna på så begränsad tid kunnat nå målen i de flesta ämnen tyder på att den goda språkutvecklingen varit fördelaktig för den kognitiva utvecklingen. Det skulle i bredare bemärkelse likaså kunna tyda på att modersmålsundervisningen, vid sidan om inläring av ett andra språk och som förutsättning för positiv kunskapsutveckling, är angelägnare för yngre elever som inte haft samma möjlighet att befästa ett grundligt förstaspråk i sitt hemland och för elever som går på mer mångkulturella skolor. Eleverna, som denna studie härleder till, tycks inte ha behövt läsa modersmål för att nå den språkliga utveckling som varit nödvändig för att tillskansa sig undervisningens innehåll. Ett sekundärt syfte med modersmålundervisningen skulle då kunna bli som bibehållandet av den etniska identiteten och det första språket som nu riskerar att understimuleras. Alternativt skulle vi möjligt kunna se en ännu bättre språkutveckling och efterföljande kognitiv utveckling hos eleverna på Andtorpsskolan och Bladängsskolan om de ville erhålla modersmålsundervisning.

Sammanfattning av resultat

Genom bilder och skönlitteratur försöker informanterna skapa intresse för ämneskunskaper liksom den begreppsliga helheten kring ord som är nödvändig för att eleven ska förstå och ta till sig innehållet i läromedlen. Informanterna anser att eleverna bör läsa modersmål då det är på vårt första språk vi kan förmedla känslor, men poängterar vikten av goda färdigheter i det svenska språket som nödvändigt för den kognitiva utvecklingen. Annan forskning betonar modersmålsinlärning som fördelaktigt vid sidan om inlärning av ett andra språk. Ingen av eleverna i denna undersökning läser modersmål, men har ändå en snabbare språkutveckling än elever på den mångkulturella skolan där flertalet läser modersmål. Det kan tyda på att modersmålsinlärning inte har någon avgörande betydelse för äldre elever som har ett starkt förstaspråk. Modersmålsundervisningen är då, med större fördel, värdefullare för bevarande av den etniska identiteten.

Inga ansevärdare anpassningar görs i skolans organisation eller lärarnas undervisning. Eleverna som kommit till Sverige sent i skolåldern har, på de undersökta skolorna, placerats i liten grupp där eleverna har olika svårigheter att tillskansa sig undervisningsinnehållet alternativt erhållit enskild handledning. Den enskilde eleven har tillsammans med sina föräldrar kunnat påverka graden av stöd som skolorna ska bistå vilket resulterat i mindre stöd till förmån för undervisning med den stora klassen.

Slutord

Det är intressant att se att grundskolor idag organiserar sina insatser, för nyligen invandrade elever, på liknande sätt som när jag själv gick i högstadiet för tjugo år sedan. I de relativt homogena svenska skolorna tycks man inte se något vidare behov av förändring eftersom eleverna har en tillfredställande språk- och kunskapsutveckling. Bevarande av förstaspråket för stärkande av den egna identiteten ligger på den enskilda eleven och dennes föräldrar trots att mycket forskning tyder på att modersmålsundervisning är gynnsamt för såväl språk- som kognitiv utveckling.

Jag hade hoppats på att få ut mer idéer och större variationer kring arbetet med andraspråkselever som slussats ut i vanlig klass. Detta hade jag kanske erhållit om jag haft en mer mångkulturell skola med i min undersökning. Tyvärr lyckades jag inte få någon mångkulturell skola att delta i studien. Arbetet med denna uppsats har dock inspirerat och motiverat mig till fortsatt strävande att finna omväxlande metoder och verktyg som underlättar för relativt nyanlända elever att nå framgång i sitt skolarbete och vidare utveckla egna.

Eftersom studien utgår från två skolor går det inte att dra några generella slutsatser att alla homogena skolor i Sverige organiserar sitt stöd till dessa elever på samma sätt även om man kan anta att det i många fall förefaller sig så. Det mångkulturella samhället breder dock ut sig och jag har svårt att tro att de homogena skolorna kommer att bestå. Jag hoppas att denna undersökning kan väcka frågor kring och öppna upp för fortsatt diskussion kring skolans integrationsprocess samt benägenhet till förändringar.

Käll- och Litteraturförteckning

Otryckta källor

Szabo, K & Andersson, J. (2010). ”Att se språket som ett redskap, inte som ett hinder”. *En inblick i lärarnas arbete på en mångkulturell skola*. Examensarbete i svenska/Språk och språkutveckling vid mälardalens högskola.

Intervjuer

Intervjuerna är inspelade och förvaras hos författaren.

Andtorpsskolan 2010.12.02

Bladängsskolan 2010.12.16

Tryckta källor

Axelsson, M; Lennartson-Hokkanen, I & Sellgren, M. (2002). *Den röda tråden. Utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning- målområde språkutveckling och skolresultat*.

Stockholm: Språkinstitutet i Rinkeby.

Bergman, P; Sjöqvist, L; Bülow, K & Ljung, B. (2004). *Två flugor i en smäll, Att lära på sitt andra språk*. Stockholm: Liber AB.

Brodin, J & Lindstrand, P. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur.

Bråten, I (red). (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Einarsson, J. (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur

Hedin, C & Lahdenperä, P. (2003). *Värdegrund och samhällsutveckling*. Göteborg: HLS Förlag.

Lahdenperä, P. (1997). *Invandrarbakgrund eller skolsvårigheter? En textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrarbakgrund*. Stockholm: HLS Förlag.

Lahdenperä, P. (2004). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Mlekov, K & Widell, G. (2003). *Hur möter vi mångfalden på arbetsplatsen?* Lund: Studentlitteratur.

Molander, J. (2003). *Vetenskapsteoretiska grunder. Historia och begrepp*. Lund: Studentlitteratur.

Parzyk, I-M. (1999). *En skola för andra. Minoritetslevers upplevelser av arbets- och livsvillkor i skolan*. Kap 10. Stockholm: HLS Förlag.

- Patel, R & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rodell Olgac, C. (1995). *Förberedelseklassen- en rehabiliterande interkulturell pedagogik*. Göteborg: Almqvist & Wiksell.
- Sjöberg, K & Wästerfors, D. (2008). *Uppdrag forskning*. Stockholm: Liber AB.
- Sjögren, A (red). (1996). *En "bra" svenska? Om språk, kultur och makt*. Stockholm: Mångkulturellt centrum.
- Starrin, B & Svensson, P-G (red). (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Statens skolverk. (1994). *Läroplaner För Det Obligatoriska Skolväsendet Och Det Frivilliga Skolformerna*. Utbildningsdepartementet.
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukat, S. (1993). *Statistikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Tallberg Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön*. Lund: Studentlitteratur.